

Els GAP: Fruit d'una època Actuacions per a la defensa de l'Alt Pirineu

**Gemma ALSINA i CASAS
Martín GARCÍA OSUNA
Rosa Mª PÉREZ LÓPEZ**

Pròleg

Volem aprofitar aquestes ratlles per donar l'agraïment a totes aquelles persones que de forma desinteressada han contribuït en l'elaboració del present treball, el qual esperem que contribueixi en l'aprofundiment dels estudis territorials de Catalunya, i especialment en un més gran coneixement del dinamisme sociocultural que es dona en una zona tan especial com és l'Alt Pirineu.

Som conscients que podríem haver contactat amb més membres dels GAP que, ben segur, haurien aportat la seva experiència com a part d'aquest col·lectiu, però la manca de temps material ens ha impedit fer més exhaustiva la nostra recerca, així com aprofitar aquestes possibles informacions.

Des d'aquí, volem recolzar els actuals components dels GAP per a què segueixin endavant i continuïn una tasca, tan important, com és el reivindicar una millor situació i tractament d'una població que, si bé només representa l'1% del total dels habitants de Catalunya, ocupa el 20% de tot el territori català.

1. Introducció

Dins dels Estudis Territorials a Catalunya creiem important la feina realitzada per tots aquells grups i entitats que, mostrant una sensibilització i un interès per la seva terra, han contribuït a l'elaboració d'estudis que ens han permès tenir un major coneixement del nostre territori i de la seva gent. Un exemple d'aquests grups serien els GRUPS DE L'ALT PIRINEU (GAP), els quals si bé en un principi, només eren un grup reivindicatiu, al llarg de la seva trajectòria van contribuir en l'ampliació dels esmentats estudis dins l'àrea de l'Alt Pirineu.

Inicialment el treball anava encaminat a l'anàlisi de les produccions bibliogràfiques que els GAP, com a institució, haurien realitzat al llarg de la seva activitat.

Per tal de centrar-nos en el tema, i, després d'una recerca bibliogràfica poc profitosa, vam decidir contactar amb el professor del Departament de Geografia de la UAB, Antoni F. Tulla, qui ens constava havia estat membre dels GAP. A partir de les informacions rebudes, vam conèixer les peculiaritats d'aquest grup; i se'ns va facilitar un primer contacte amb alguns dels seus membres, els quals es tornaven a reunir després d'uns anys d'inactivitat.

Vam assistir a la reunió celebrada a la Seu d'Urgell (22-1-94) amb motiu d'aquest retrobament. Hem de dir que va ser una jornada molt cordial i profitosa que ens va permetre contactar amb alguns dels membres dels GAP, els quals van considerar positiva la nostra iniciativa i es van oferir a facilitar-nos tota la informació que estigués al seu abast.

A causa de la manca d'un arxiu propi i complet dels GAP, ens ha estat una tasca difícil recopilar i classificar la informació necessària per a l'elaboració del nostre treball. Val a dir que a partir d'aquí, ens vam haver de replantejar quins aspectes podíem analitzar realment d'aquest Grup i vam decidir ampliar el nostre treball a fer un estudi, no només de les produccions dels GAP, sinó de tota la seva trajectòria, ja que ens va semblar que seria més interessant fer una anàlisi de la seva formació i evolució i no limitar-nos només a les produccions bibliogràfiques, les quals únicament són una part de les tasques realitzades per aquest grup.

El treball es distribueix en 10 apartats comptant la present introducció. El segon apartat el dediquem a explicar el sorgiment dels GAP dins del context dels anys 70, l'organització i el funcionament d'aquests.

En el punt tres s'analitza l'evolució que aquest grup va tenir durant el seu període d'activitat, fent especial esment en aquells fets més transcendents dins la seva trajectòria.

En l'apartat quatre citem aquelles obres que hem considerat més rellevants i que han tingut una major importància en el coneixement de la problemàtica de les comarques de l'Alt Pirineu, en l'àmbit dels estudis territorials a Catalunya, a la vegada que analitzem el lligam existent entre els GAP i els esdeveniments socials i polítics de l'època; així com també la ubicació que poden

tenir les aportacions dels GAP dins dels estudis territorials de les dècades dels 70 i 80.

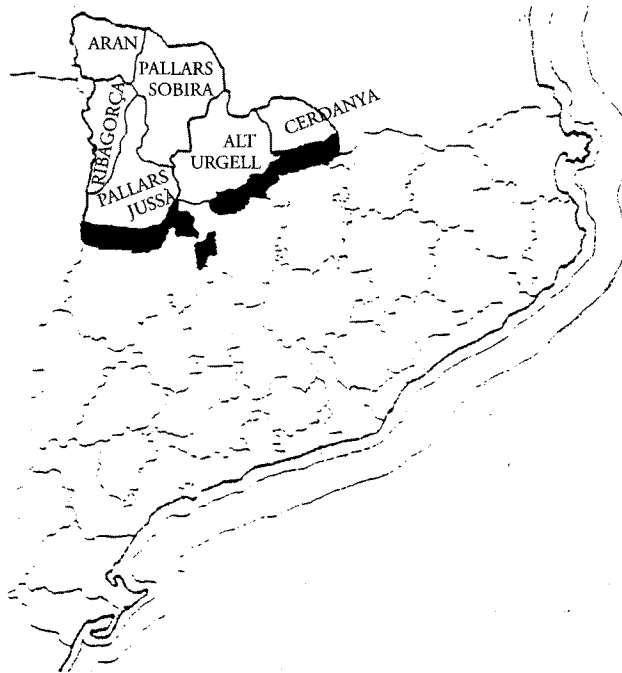
En el punt cinc exposem quins són els objectius que s'esdevenen de la recent represa d'activitat dels GAP, a la vegada que expliquem la nostra experiència extreta de l'assistència a les dues primeres reunions que s'han convocat enguany.

Les conclusions ocupen l'apartat sis i l'apartat set el dediquem a exposar un recull bibliogràfic de les obres (a nivell col·lectiu o individual) que creiem han estat fruit d'aquest grup.

Som conscients que, potser, aquest recull és criticable, tant per excés com per omisió, ja que se'ns ha fet molt difícil la recerca d'aquestes obres i la comprovació a què realment estaven lligades als GAP.

La resta d'apartats són de tipus formal: cites, bibliografia la part més important d'aquesta correspon a fulletons, circulars, actes i notes de premsa cedides per alguns dels seus membres i que no citem formalment.

VOLEM VIURE A L'ALT PIRINEU SI A LES NOSTRES COMARQUES AIXEQUEM L'ALT PIRINEU!

Font: Prospecte divulgatiu realitzat pel Grup d'Estudis de l'Alt Pirineu (GEAP).

2. Els GAP: fruit d'una època

Els Grups de l'Alt Pirineu, tal i com s'indica en el títol d'aquest apartat, van ser fruit d'una època i d'unes circumstàncies determinades. És per això, que hem considerat oportú relacionar el sorgiment dels GAP amb la realitat socio-política que els va veure néixer, abans d'exposar la seva organització i el seu funcionament.

2.1. El sorgiment dels GAP

Dins l'interès creixent que es desenvolupà a mitjans dels anys 70 pels problemes de les àrees de muntanya i, dins d'un nou marc polític democràtic que va permetre una llibertat d'expressió i d'associació, es va afavorir l'aparició de grups d'opinió discrepants enfront d'actuacions de caràcter especulatiu que fins aleshores es portaven a terme recolzats per l'antic règim.

Va ser a indrets com la Vall de Boí, Montferrer-Castellbó, Espot, Xerrallo, la Seu d'Urgell, Tosses... on es va passar de les típiques crítiques d'uns quants a realitzar debats, reunions de treball, conferències, taules rodones, etc., amb l'objectiu principal d'oferir informació a la població.¹ Aquestes persones tenien una visió àmplia de la problemàtica de l'alta muntanya, sense limitar-se als problemes locals o comarcals; defensaven una àrea d'actuació que abastava l'Alt Pirineu, englobant les següents comarques: Val d'Aran, l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell i la Cerdanya.

En aquest context de fets hi hagué un cert nombre de persones que es van plantejar la necessitat d'agrupar-se fortament entorn a associacions de major amplitud. És en aquest moment on podem situar els diferents grups pirinencs que van donar lloc a la formació dels GAP.

Una nombre important de les persones que formaven part dels diferents grups havien participat en el Congrés de Cultura Catalana i algunes d'elles comptaven, ja aleshores, amb un ampli bagatge de participació en reivindicacions de problemàtiques concretes i en intents de dinamització cultural a l'Alt Pirineu. Aquestes actuacions s'havien donat en alguns municipis importants com la Seu d'Urgell, Sort, Tremp, etc.

En el cas concret de la Seu d'Urgell, fou al voltant de Mossèn Pasqual Ingla, que es va aglutinar un grup de joves interessats per la problemàtica de la muntanya i amb la intenció de dinamitzar la seva realitat social van crear el Grup Conflent. Val a dir que Mn. Ingla fou un capellà progressista que va propiciar la propagació de les idees democràtiques entre la joventut de la Seu i que encara avui dia és molt recordat pel seu dinamisme.²

La consolidació d'aquest petit grup es va produir la nit de Cap d'Any de 1973-74 a «l'Hostal Gloriet» de Castellciutat (Alt Urgell) on es reuniren entre cinquanta i seixanta persones (entre elles A.F. Tulla, germans Ganyet).

Totes elles tenien un vincle afectiu amb l'Alt Pirineu. El missatge clau que hi hagué en aquesta reunió el podem resumir en quatre ratlles: que les perso-

nes que estaven estudiant havien de preparar-se per tenir un paper important en les futures administracions locals i autonòmica per defensar el paper del Pirineu a Catalunya.³ Aquest grup inicial fou l'embrió dels futur GAP.

Un cas paral·lel va ser el d'un grup de persones lligades a la Vall de Boí i les seves rodalies, que davant d'una problemàtica que sorgí vers l'aprovació de les normes subsidiàries de Barruera, van mobilitzar i propiciar el contacte amb altres persones preocupades pels casos d'especulació que es donava a l'Alt Pirineu.⁴ Un d'ells, Antoni Plans, fou el qui contactà amb el grup que hi havia a la Seu d'Urgell (germans Ganyet, A. Jové, A.F. Tulla...) i es van adonar que entre tots aquests grups hi havia un vincle comú: la preocupació de la greu situació de les zones de muntanya i les ganes de millorar aquesta situació.

Aquesta convergència d'idees, opinions i interessos va propiciar que al 1975-76 es convoqués una reunió a Tremp (Pallars Jussà) a l'Hotel «*Siglo XX*» on es va decidir unir d'una forma operativa aquests grups per tal de donar una continuïtat a les seves actuacions que fins aleshores es limitaven a actuacions concretes i puntuals. D'aquí sorgí el nom «GAP» que respon a la intenció de ser un Grup de Grups, caracteritzat pels següents punts:

- Animació, recolzament i participació de tots els grups enfront de qualsevol problema que sorgís a les zones de muntanya.
- Ser pluripartidistes.
- Ser pluriideològics.
- Oberts a qualsevol persona, institució o associació interessades en els problemes de les zones de muntanya.⁵

2.2. Organització i funcionament

Els GAP no van ser un grup legalitzat fins l'any 1980, que van comptar amb uns estatuts propis. Eren un grup de persones on tothom era important i, per tant, no hi havia la necessitat de crear cap junta directiva que prengués totes les decisions. Aquestes es preniën en assemblea i el que si que es va formar va ser una Gestora que tenia com a principals tasques la coordinació dels equips de treball i el convocar reunions generals, les quals se celebraren cada vegada en un lloc diferent de les sis comarques que conformaven i conformen el seu àmbit d'acció. L'esmentada Gestora, per tal de convocar els assistents a les reunions generals o assemblees, els enviava unes circulars on s'informava dels temes a tractar (ordre del dia) i del lloc de trobada. Després de cada reunió s'elaborava un acta dels aspectes tractats o debatuts i si calia, es redactava una nota de premsa que es feia arribar a diferents diaris.

Cal assenyalar que des d'un inici, es va intentar arribar al fons de cada problemàtica i plantejar alternatives per a la seva solució, sempre d'una manera col·lectiva i participativa, que no deixés lloc a personalismes individuals o de grup.

Pel que fa a l'organització del treball, es van potenciar uns equips (ubicats tant a les sis comarques de muntanya com als voltants de Barcelona), ja que es va con-

templar que si tothom ho tractava tot es podria córrer el perill d'oblidar-se de temes més específics i més insertats en la problemàtica de la vida quotidiana en l'Alt Pirineu. Amb això es podria crear un distanciament, no voluntari, amb aquells que se sentien més identificats, els habitants d'aquestes àrees de muntanya. Va ser per això, que es va fer un repartiment de les feines a realitzar pel sector en comissions de treball (Agricultura, Turisme, Serveis Socials, Ensenyament, Comunicacions, indústria i comerç, Urbanisme i planejament, etc..) També es van formar equips flexibles quan s'havien de contemplar qüestions més concretes com podien ser aspectes relacionats amb una llei específica, amb un estudi determinat, etc.

Com ja s'ha comentat, era responsabilitat de la comissió Gestora coordinar els diferents equips de treball, els quals havien de cercar un assessorament sempre que calgués i presentar la feina feta en les reunions establertes prèviament.

Val a dir que no totes les comissions van donar el mateix fruit perquè es van prioritzar unes per sobre de les altres davant la necessitat de prendre mesures urgents en alguns temes candents i en moments concrets (les més fructíferes van ser les relacionades amb aspectes urbanístics d'ordenació del territori o referents a la legislació de muntanya, entre d'altres).

Respecte l'economia dels GAP, es nodria de petites aportacions voluntàries, d'adhesions aconseguides, d'eventuals subvencions d'entitats públiques i, sobretot, de les butxaques dels seus membres, els quals a part de pagar unes quotes establertes en assemblea, de vegades van haver de fer contribucions més significatives.

Tot l'aspecte econòmic era responsabilitat també de la comissió Gestora, així com establir els contactes necessaris per portar endavant els acords presos en les assemblees.⁶

Tornant-nos a centrar en els Estatuts s'ha de dir que, si bé un principi, es van redactar amb una intenció totalment burocràtica (la junta directiva mai va tenir a la pràctica un poder decisiu, ja que les decisions es preniën a l'assemblea) el fet de ser un grup legalitzat els va permetre ser membre de l'organisme que aglutinava les associacions de muntanya de tot l'Estat espanyol. Això va fer que es coordinessin amb d'altres grups caracteritzats per tenir unes inquietuds semblants o comunes a les dels GAP i durant un parell o tres d'anys va existir un treball de coordinació força important i significatiu.⁷

Paral·lelament a la relació establerta amb grups de la resta de l'Estat, també es van fer contactes amb persones o grups del continent europeu, principalment a la zona dels Alps (Château-d'Oex, Suïssa) així com també es van prendre per referència experiències portades a terme en àrees de muntanya franceses, italianes, etc.

3. Evolució dels GAP

Tot i que els GAP han tornat a resorgir al 1994 després d'un període de certa inactivitat, en aquest apartat ens centrarem en l'estudi de la seva evolució des dels seus inicis fins als anys 1987-88, on la seva producció era molt minsa.

3.1. Primera etapa: 1973-1979

Com ja s'ha comentat en el punt 2, la constitució dels GAP l'hem de situar en un moment històric concret: la transició de la dictadura cap a la democràcia. Aquest fet va permetre el sorgiment de persones i grups amb inquietuds polítiques i socials; en el cas concret del Pirineu aquesta efervescència social sorgí arran de les inversions especulatives que es començaven a donar en diferents indrets del Pirineu. Aquestes intervencions especulatives s'havien fet fins aleshores sense control; en part per la manca de plans urbanístics i territorials dels diferents municipis on es portaven a terme, i també moltes vegades per la connivència amb el poders públics de l'època.

Seria aquest el cas, per exemple, de Barruera on hi havia el projecte d'aplicar un pla d'ordenació que el seu contingut afavoria a aquelles empreses que volien actuar sobre terrenys no urbanitzables. L'esmentat projecte permetia construir en aquestes terres.⁸

Persones com l'Antoni Plans, sensibilitzat per la situació de l'Alt Pirineu, i lligat al poble de Barruera, van adonar-se d'aquesta possible especulació. Així es va decidir entrar en contacte amb persones especialitzades en el tema per tal que el poble rebés una informació més objectiva i fidedigna. Va ser llavors quan aquest petit grup de persones de Barruera, a partir de contactes amb el Col·legi d'Enginyers (que estava lligat al Congrés de Cultura Catalana) van connectar amb Pau Bourrier, amb el germans Ganyet i amb una sèrie d'arquitectes per tal d'elaborar un Planejament alternatiu que contemplés els interessos dels habitants del municipi. Aquest fet no va quedar aïllat, ja que tingué un cert ressó a la premsa, no per iniciativa d'aquesta última sinó que foren els mateixos interessats els qui enviaren a diferents diaris, entre ells, *El Correo Catalán* (que va ser el primer que es va decidir a publicar la notícia) manifestos de protesta i alternatives.

El fet d'utilitzar la premsa com a mitjà reivindicatiu, és un tret característic d'aquests grups en els seus anys de més activitat, tal i com prodrem comprovar en alguns punts del treball.

Va ser a partir de situacions semblants a l'esmentada que moviments de base local o comarcal van anar entrant en contacte, i van veure la possibilitat d'ajuntar-se i així aconseguir un major ressó i una major força de pressió.

El 14 de novembre de 1976 l'àmbit VIIIè d'Ordenació del Territori del Congrés de Cultura Catalana, va reunir a la Seu d'Urgell 250 persones per parlar de la nova divisió territorial a Catalunya. Era la primera vegada, després de molts anys, que públicament i amb la participació d'un nombre tan elevat de persones es discutia aquest tema.

L'assistència a la Seu va ser important, no només pel nombre d'assistents, sinó perquè es trobaren reunits professionals estudiosos d'aquest tema: urbanistes, geògrafs, historiadors, economistes, arquitectes,... juntament amb un gran nombre de persones mogudes per un interès social i col·lectiu en el futur de la nova divisió territorial de Catalunya.⁹

A l'esmentat Congrés es van presentar diferents ponències relacionades amb la nova divisió territorial de Catalunya, entre elles una comunicació dels GAP (Grup de l'Alt Pirineu) anomenada *la divisió territorial i administrativa de Catalunya des de l'Alt Pirineu* en la qual es tracta la vertebració del territori analitzant les diferents divisions i estableixen teòricament una nova divisió més funcional de les àrees de muntanya. En aquest Congrés, també es portà a terme un debat on els principals temes analitzats van ser: la dicotomia existent entre Barcelona ciutat i comarques; el paper dels «poders comarcals» i la «Divisió territorial».

Aquest Congrés va marcar l'inici de l'interès per la problemàtica específica de la Muntanya Catalana, contribuint a la consolidació dels GAP, els quals es convertiren en una associació cívica progressista per la Defensa i Promoció de la Muntanya.

No ens consta el nombre exacte de persones que en aquells moments eren membres dels GAP però podem exposar alguns dels trets que els caracteritzen: gent jove (entre 20 i 30 anys), sensibilitzada per la situació que es donava a l'alta muntanya (entre ells força estudiants universitaris alguns dels quals estaven acabant la carrera) i amb preocupacions generals comunes. Tots ells amb uns interessos afectius i/o professionals que els lligaven a les comarques de l'Alt Pirineu.

Som a la segona meitat dels anys 70, i l'Estat espanyol passa per un període de transició política cap a un sistema democràtic. És el moment en què s'està teixint la nova legislació del país i els GAP són conscients de la necessitat que, tant en l'elaboració de la Constitució Espanyola, com en la posterior redacció de l'Estatut, es contempli el tractament que han de rebre les àrees de muntanya. És per això que decideixen convocar una reunió de persones interessades en el tema a Boabi (Pallars Sobirà) i hi conviden senadors del llavors grup polític Entesa dels Catalans (que englobava diferents entitats polítiques amb tendències progressistes). És en aquesta cèlebre trobada, que es redacta l'anomenat *Manifest de Boabi*, i s'estableix l'estratègia a seguir per tal que a la Constitució Espanyola hi constés un apartat que digués que a les àrees de muntanya se li dispensaria un tractament especial.¹⁰

Per tal d'aconseguir una correcta elaboració d'aquest apartat on es tingués en compte la veu dels habitants de l'alta muntanya (tant de Catalunya com de la resta de l'Estat), els GAP van entrar en contacte amb persones o grups de Madrid, Extremadura, Cantàbria,... tots ells amb una preocupació comú, que es tingués en compte la seva opinió en l'elaboració de l'esmentada legislació.

Així doncs, l'any 1978, any de publicació de la Constitució Espanyola, aquesta contemplava en un dels seus apartats (130.2) que les àrees de muntanya de l'Estat espanyol rebrien un tractament especial.

És a finals dels anys 70 que es parla de l'Estatut de Catalunya. Els GAP havien establert ja, un compromís explícit de col·laboració amb l'Entesa dels Catalans i és a través d'aquest grup polític *que es va poder intervenir, a temps, en la redacció d'un apartat que contemplés com a competència exclusiva de la*

Generalitat fer un tractament especial de les àrees de muntanya catalanes que contribuís a un reequilibri del territori català.¹¹

A part de la col·laboració en la redacció dels citats apartats de la Constitució (130.2) i de l'Estatut (9.10), els GAP en aquesta etapa, van produir d'altres documents com podrien ser nombrosos articles reivindicatius destinats a la premsa, així com el llibre *la Seu d'Urgell, 1976* del qual parlarem en l'apartat 4 d'aquest treball referit a les aportacions bibliogràfiques del Grup.

3.2. Segona etapa: 1980-1983

A començaments d'aquesta etapa el moviment dels GAP es troba en un moment d'ampli debat intern amb la finalitat de plantejar-se quines serien les fites que s'haurien de portar a terme després d'haver participat (entre d'altres tasques) en la consecució dels apartats referits a les àrees de muntanya de la Constitució Espanyola i de l'Estatut Català.

La tasca dels GAP no s'acabà amb la consecució dels esmentats apartats, ja que havien de continuar treballant per tal d'anar assolint el seu màxim objectiu: aconseguir la revitalització de l'Alt Pirineu, però sí significà un pas endavant. A tan important objectiu global i clar no es podia arribar de cop, ni es podia aconseguir a qualsevol preu. És per això, que els GAP van fer servir, entre d'altres, algunes estratègies bàsiques per tal de combatir el subdesenvolupament que patia l'alta muntanya: participació, cooperació, informació, etc.

L'objectiu primer que els GAP es van marcar, en iniciar aquesta denominada segona etapa, va ser el d'intentar mantenir la població del moment i que aquesta visqués en unes condicions de vida dignes. Aquest objectiu es va tenir present sempre en les fites portades a terme, per tal de relançar aquestes comarques deprimides.

Els GAP, durant aquesta etapa, es continuaren manifestant a tot arreu amb expressions de corrents d'opinió referides, sobretot, a la divisió del territori, tema molt candent en aquells anys i que encara actualment és motiu d'estudi i de debat. La tasca portada a terme pel Grup en aquest sentit, va tenir un ressó no només local o comarcal, sinó, que va tenir una àmplia projecció forana i es va intentar que la població d'altres comarques catalanes fos conscient de la greu situació que s'estava donant a un espai que si bé només englobava un 1% de la població total, representava un 20% del total del territori català.

La població catalana viu, en començar aquesta etapa, una època que ha vist el ressorgiment dels partits polítics, però a l'alta muntanya són escasses les zones que compten amb entitats polítiques ben organitzades. Un cas a part seria, per exemple, la Seu d'Urgell, que com a conseqüència de la seva posició de relatiu prestigi respecte d'altres zones (no hem d'oblidar la tradicional preocupació dels habitants d'aquesta capital de comarca per millorar la seva realitat i l'atracció que ha representat per a habitants d'altres indrets veïns) comptava ja en començar els anys 80 amb una estructura política organitzada que en força ocasions va transcendir, fins i tot, els límits de la pròpia comarca.

Els GAP eren conscients que la recuperació política i la formació de les diverses institucions democràtiques catalanes havien de ser aspectes claus en la millora de la situació que vivia l'alta muntanya i va ser per això, que *durant la transició, els partits polítics no van estar gairebé mai en contra dels GAP, sinó que van ser dins dels GAP.*¹² Va ser en anys posteriors que podem parlar de discrepàncies polítiques fonamentades en els interessos pròpis de cada partit.

L'any 1980 se celebren a Catalunya les primeres eleccions al Parlament autonòmic; davant aquest esdeveniment, els GAP elaboren i divulguen una proposta per tal que els habitants d'aquestes comarques de muntanya tinguin uns criteris més clars a l'hora de donar el seu vot a un partit polític o a un altre. Aquesta proposta tal i com el mateix full indica, la feien totes aquelles persones, grups, partits i coalicions que es van posar d'acord per elaborar-la, però no va ser la seva intenció que se'ls identificués amb cap partit concret.

El programa presentat pels GAP no volia ser només un memorial de greuges, sinó que com al llarg de la seva trajectòria havien reivindicat, l'Alt Pirineu necessitava unes actuacions que forçosament s'havien d'incloure en una política a escala de Catalunya que tendís a corregir els desequilibris entre les diferents zones del territori català. Els GAP tenien confiança en què el nou Parlament seria l'òrgan que posés les bases d'aquesta política, i eren de l'opinió que si bé solucionar la greu situació de l'Alt Pirineu no era una tasca fàcil, només s'aconseguiria amb una unitat de totes les forces polítiques i socials afectades, sensibilitzades i interessades en donar una solució a aquesta situació de postració de les comarques d'alta muntanya.

Els GAP demanaven a la població pirinenca que els seus vots anessin a tots aquells partits que en el seu programa contemplessin els criteris que es promulgaven des dels GAP.

La següent fita que els GAP es van marcar va ser la de participar amb d'altres grups com la Unió de Agricultores y Ganaderos de Aragón (UAGA), la Unió de Pagesos (UP), la Unió de Agricultores y Ganaderos de Navarra (UAGNA), en la consecució d'una *Ley de Agricultura de Montaña* per a tot l'Estat espanyol. *Aquesta Llei no es va aplicar per diferents qüestions de competències institucionals i per raons polítiques; és per això que no ha tingut uns resultats directes, encara que des del GAP es van fer moltes pressions.*¹³

El Parlament havia de ser l'encarregat d'aprovar la Llei d'Alta Muntanya amb la intenció que esdevingués el marc legal que fes factible la protecció, planificació i potenciació de les comarques pirinenques. L'esmentada Llei, promulgada pel Parlament de Catalunya el 16 de març de 1983, afectava tant a les sis comarques que queden dins l'àmbit d'acció dels GAP com a la Garrotxa, el Ripollès, el Berguedà i el Solsonès.

Els GAP van considerar ampliament en diferents documents, com per exemple el titulat *Per una Llei de Muntanya*, les bases, contingut i objectius d'una legislació completa de muntanya. Per a ells aquesta Llei havia de contemplar sobretot, els següents aspectes:

- la delimitació precisa dels territoris afectats.
- la classificació i divisió del territori en comarques de muntanya.
- la definició dels òrgans institucionals creats per a la planificació i gestió dels recursos econòmics i els serveis socials, juntament amb les seves competències.
- els terminis d'elaboració dels programes de desenvolupament i de creació de les institucions de muntanya.
- la determinació dels fons públics destinats a la promoció de la muntanya i la seva procedència.

Va ser per aconseguir una Llei de Muntanya digna que els GAP, a través de partits amb tendències progressistes, van presentar una proposició de Llei al Parlament. Va ser l'inici d'un procés dur de discussió i debat per part de les diferents entitats polítiques representades i finalment l'any 1983 es va arribar a una votació unànim de la Llei. S'ha de dir que actualment encara continua la lluita perquè, des dels GAP, es considerava que no s'ha aplicat l'esperit de la Llei.

Respecte fites relacionades amb l'elaboració de bibliografia referida a aquestes comarques, s'ha de dir que el Grup d'Estudis propi dels GAP va elaborar una sèrie de monografies comarcals editades per la Caixa de Catalunya (vegeu l'apartat relacionat amb les publicacions).

Val a dir per finalitzar el comentari d'aquesta segona etapa, que alguns dels membres del GAP van considerar que un cop establert el marc legal corresponent i que la cobertura i reconeixement de la situació de les zones d'alta muntanya era suficient, ja no es feien tan necessaris els grups de pressió o moviments de base, els quals van passar a fer un paper més secundari i, en principi, es tenia confiança que fossin les administracions les que apliquessin aquesta cobertura legal i aconseguissin els objectius prioritaris. A part d'això, la major implicació, tant política com professional, d'alguns membres dels GAP va propiciar que molt d'aquests s'allunyessin d'aquest moviment de base, iniciant-se així cap a finals dels anys 80 una decadència en l'activitat del Grup que s'anализarà en l'apartat següent d'aquest treball.

3.3. Tercera etapa: 1984-88. Els inicis de la decadència

La confiança que els GAP van depositar en les administracions va ser la que els va fer pensar que, ja des dels diferents nivells institucionals es faria la feina corresponent que contribuiria a la millora de la situació de l'alta muntanya i, per tant, ja no tenia tant sentit treballar des dels seus àmbits de grups locals o comarcals.¹⁴

Aquesta etapa es caracteritza per una menor activitat dels GAP que cada vegada va anar minvant més. Aquesta «desaparició» no va ser planificada des del Grup, *però cada vegada es feia més difícil coordinar les diferents persones que, a nivell personal o polític, havien participat o havien coincidit amb la idea dels GAP, en els seus moviments reivindicatius.*¹⁵

*Els petits moviments de base, com els GAP, necessiten unes persones que els tirin endavant en el moment que per qüestions personals o professionals, la majoria dels seus membres van deixar de mantenir un contacte directe, l'activitat dels GAP va anar decaient.*¹⁶

Es va acabar l'entusiasme del començament, i a més, les institucions ja eren més fortes i en canvi al principi aquestes no funcionaven al 100% i es vivia un moment social molt reivindicatiu. Qualsevol activitat tenia una resposta «agraïda» per part de la gent, però el moviment social es va anar debilitant, mentre les institucions es van anar enfortint. Aleshores els GAP van deixar de tenir sentit com a moviment de base.¹⁷

En aquesta etapa va disminuir força el nombre de membres actius dels GAP ja que, com s'ha comentat, molts d'ells es van dedicar més a interessos personals o professionals. Cal assenyalar, que va haver-hi persones lligades als GAP que van optar per càrrecs públics en administracions o institucions públiques, si bé potser alguns dels més rellevants van ser entre d'altres:

- Jordi Carbonell (Governador Civil de Lleida i ex-membre dels GAP)
- Amadeu Gallart (primer alcalde democràtic de la Seu d'Urgell)
- Joan Ganyet (actual alcalde de la Seu d'Urgell)
- D'altres alcaldes de pobles de l'Alt Pirineu.

Va ser en aquesta època de finals dels anys 80 quan, com ja s'ha comentat, els GAP van viure l'etapa menys fructífera, en sentit quantitatiu, de la seva trajectòria. Van ser només alguns dels seus membres, la majoria d'ells implicats en el Grup d'Estudis, els que van continuar en actiu i van establir contactes amb organismes per tal de portar a terme projectes relacionats amb treballs d'investigació o d'anàlisi territorial.

Un exemple d'aquesta fita va ser el que es va portar a terme a partir de contactes que els GAP van establir amb la UNESCO i que els va permetre participar en l'elaboració del **Programa MAB-6 Alt Pirineu**, el qual reflecteix una anàlisi, a diferents nivells, de l'àrea Urgellet-Baridà.

Davant la nostra pregunta relacionada amb el per què no s'ha fet un estudi del conjunt de territori propi de l'Alt Pirineu, gairebé sempre se'ns ha indicat que les causes més importants han anat força relacionades amb divergències polítiques alienes als GAP.

Pet finalitzar es pot dir que *els GAP van deixar de fer publicacions conjuntes en el moment que es va decidir tirar endavant d'altres projectes més concrets, com per exemple, la presentació de les candidatures des de la Seu com a subseu olímpica en els JJOO del 1992.*¹⁸ Aquesta tasca es va convertir en un objectiu prioritari donada la rellevància que per a aquesta àrea muntanyenca i per a la seva població podia suposar el convertir-se en subseu olímpica. Són diverses les opinions sobre aquest fet, però gairebé totes coincideixen en què a la Seu d'Urgell s'han portat a terme una sèrie de millores que potser sense haver presentat la seva candidatura haurien trigat més a aconseguir-se.

4. Situació general dels estudis territorials a Catalunya als decennis 70 i 80

Els decennis de 1970 i 1980 són un període de renovació geogràfica al nostre país. A mitjans dels anys 70 comencen a aparèixer nous factors de renova-

ció de la geografia de Catalunya. Probablement un fet decisiu fou l'aparició d'un grup de geògrafs a la Universitat de Barcelona, dins de la Facultat de Lletres (posteriorment convertida en Facultat de Geografia i Història). Ja a l'any 1966 fou creat el Departament de Geografia a aquesta Universitat.

Al 1967 s'inicià una publicació periòdica *Revista de Geografia* i al curs 1969-70 començà l'especialitat de Geografia. A altres ciutats, i en relació amb la Universitat de Barcelona, es formaren més grups de geògrafs.

A la Universitat Autònoma de Barcelona s'iniciaren les classes de Geografia al curs 1967-68 i hi aparegué un departament d'aquesta disciplina sis anys més tard (1974-75), moment en què comencen a sortir de les facultats de lletres especialistes en geografia.

Els geògrafs universitaris de l'època començaren a realitzar treballs de recerca en la nostra disciplina a través de llurs tesis de llicenciatura i, després, de doctorat. La temàtica tractada en aquestes tesis mostra que hi ha uns canvis i una riquesa i rigor en els mètodes utilitzats. Així es passa d'aplicar el tradicional model regional francès a un aprofundiment sobre una determinada problemàtica (geomorfològica, climàtica, poblacional, agrària, urbana), a voltes en sectors espacials molt o força concrets (una comarca, barri,...) referits a tot Catalunya o a una part d'ella.¹⁹

La ràpida evolució acadèmica de la geografia en la segona meitat dels anys 70 coincideix amb una certa crisi del model regional francès i el desenvolupament de la geografia teòrica-quantitativa al nostre país. A inicis dels 80, però, hi hagué reaccions diverses respecte la geografia teòrica. Es pot parlar d'un cert pluralisme geogràfic, sense una clara preponderància, ni molt menys l'hegemonia d'un determinat corrent. Podem dir que les persones que formaren part dels GAP estaven caracteritzades per aquest pluralisme i pluridisciplinarietat, aglutinades, però, per unes preocupacions comunes i que eren tractades des de geògrafs, economistes, arquitectes, enginyers,...

De fet cal assenyalar, que dels pocs geògrafs pertanyents als GAP, cap d'ells era dogmàtic en els seus treballs, sinó que combinaven diferents mètodes (tant regionals com teòrics-quantitatius, i altres) per fer la seva feina en aquest àmbit.

Passem, però, a analitzar en quin context es porten a terme els estudis territorials a Catalunya en els anys 70 i 80, època en que els GAP neixen, aporten i minven.

S'ha de parlar d'un conjunt de fets claus que van fer que aquest tipus d'estudis tinguessin un pes específic durant aquella època. Des del 1959, amb *El Plan de Estabilización* adoptat pel règim franquista, es va marcar una restringida liberalització i un cert increment de la resistència popular que van possibilitar el sorgiment d'un bon nombre d'iniciatives culturals catalanes. Els espais de llibertat aconseguits feren possible la represa pública del debat científic sobre l'estructura territorial del país. Això va provocar que ja a finals dels anys 60 diversos organismes estatals emprenguessin estudis que si bé tingueren pocs efectes pràctics serviren per alimentar la polèmica i per evidenciar la incapacitat

tat de transformació que patien les institucions.²⁰ La conjunció d'aquests elements possibilità la publicació d'un bon nombre d'estudis que anaven vulgaritzant el tema i aplanant el camí a posteriors formulacions d'alternatives. Aquest període es tancà amb la mort del *Generalísimo* (1975) i amb la celebració del *Congrés de Cultura Catalana* entre els anys 1975 i 1977. El Congrés serví per a fer un balanç de tota una època i per a plantejar clarament les preguntes a què caldria respondre en el futur; i va contribuir a divulgar encara més el tema i a envigorir la reivindicació d'una divisió territorial alternativa.

Creiem que és necessari fer un incís especial en l'evolució del *Congrés de Cultura Catalana* (1975-77), perquè va ser un element transcendental en la consolidació dels GAP: com a grup de dinamització popular que tingueren un paper important en les tasques generals de l'Àmbit VIIIè i en la futura evolució política de les terres pirinenques.

Fou el Col·legi d'Advocats de Barcelona que va decidir promoure un congrés per a reflexionar sobre tots els aspectes de la Cultura del País. El Congrés de Cultura Catalana (1975-77) va néixer integrant vint-i-cinc àmbits d'actuació, cada un dels quals estudiaria un camp cultural específic. L'àmbit dedicat a l'estudi de l'Ordenació del Territori dels Països Catalans, fou el VIIIè, el qual inicià les seves tasques la primavera de l'any 1976, on un bon nombre de persones interessades amb el tema s'hi inscriviren.²¹

L'Àmbit VIIIè desenvolupà la seva activitat entre el mes de juny de 1976 i el setembre de 1977: se celebraren un gran nombre d'assemblees locals i comarcals, set assemblees generals i un acte de clausura en què s'aprovaren les resolucions finals. La celebració del Congrés representà una fita crucial en la divulgació dels estudis de l'estructura de l'espai català i en el debat sobre la divisió territorial del país.

Les assemblees generals de l'Àmbit d'Ordenació del Territori estigueren dedicades a l'estudi de temes diversos: l'eix viari transversal; la relació entre l'aglomeració barcelonina i el conjunt de Catalunya, l'espai i el lleure, els desequilibris territorials... En elles es llegiren comunicacions i ponències que presentaven una reflexió aclaridora i suggerent de molts temes de l'estructura territorial. Pel què fa al tema de la divisió territorial, les aportacions més importants (però no pas les úniques) foren les presentades a l'Assemblea de l'Àmbit VIIIè dedicada a l'estudi específic d'aquesta qüestió que tingué lloc a la Seu d'Urgell el 14 de novembre de 1976.²² Junt a les ponències, es presentaren un bon nombre de comunicacions: de caire històric, caire metodològic i propostes d'organitzacions territorials sectorials (dins d'aquestes, els GAP presentaren *La divisió territorial i administrativa de Catalunya des de l'Alt Pirineu*).

El Congrés va servir per desvetllar inquietuds comarcals que havien estat somortes durant anys, i prendre consciència de la possibilitat immediata d'un canvi polític que les podia afavorir.

El restabliment de la Generalitat el 1977 va obrir un breu període històric ple d'esperança en el futur. Però el resultat de les eleccions al conjunt de l'Estat no va permetre d'aconseguir la derogació immediata de la llei de 5 d'abril de

1938 i la consegüent restauració del règim d'autonomia de 1932 amb la desaparició de les províncies, les diputacions provincials i els governs civils, ni la recuperació de la Divisió Territorial de 1936 en comarques i vegueries.²³ Dins d'aquest context podem situar l'actuació dels GAP que va reivindicar la creació d'una nova vegueria de l'Alt Pirineu.

Aquesta polèmica fou especialment intensa en el moment del tombant polític (1977-80), però anà perdent força a mesura que el nou règim s'institucionalitzava. Fruit d'aquest debat són un bon nombre d'estudis, suggeriments i propostes que tot recollint el llegat de quatre decennis de treballosa discussió, tracten de trobar solucions al problema, que roman, encara, obert.

Al llarg de la segona meitat dels anys 80, amb la consolidació del govern autònom, molts d'aquests estudis s'han anat institucionalitzant en realitzar-los diferents departaments de l'Administració autonòmica. Creiem que amb això han proliferat i hi ha un major coneixement del territori, però per altra banda aquest coneixement resta mancat d'una certa visió crítica.

4.1. Principals aportacions dels GAP en els estudis territorials

Aquest punt no pretén ser una anàlisi exhaustiva i completa de cada una de les obres que considerem que han tingut més ressó, ja que no és l'objectiu en el nostre treball realitzar un estudi de cada una d'elles.

Un dels problemes que se'ns ha presentat ha estat el de distingir l'autoria real d'aquestes obres, ja que les publicacions fetes en mans dels GAP, pròpiament dit, són escasses; la majoria responen a obres individuals o col·lectives de membres pertanyents als GAP, signades personalment i només en algunes d'elles fan referència al col·lectiu en si.

A partir de la nostra recerca podem, constatar que la principal intenció dels GAP era la de ser un grup d'opinió per tal de sensibilitzar a la societat pirinenca i reivindicar actuacions coherents i equilibrades dins del territori del Pirineu. És per això que considerem que les autèntiques publicacions dels GAP eren els manifestos que feien a la premsa o els fulletons que editaven.²⁴ Moltes de les publicacions de l'alta muntanya (pirinenca) estan fetes per persones relacionades amb els GAP. D'aquesta relació se n'aprofitaven els uns i els altres. Els GAP perquè aprofitaven aquestes estudis per un millor coneixement de les problemàtiques i els servia a l'hora de fer les seves reivindicacions; els altres (autors) perquè veien que les seves obres podien assolir una major divulgació i ressó en comptar amb el recolzament dels GAP. Així podem dir que les publicacions són els fruits dels GAP, però no són per si soles la principal tasca dels GAP.

A partir del 1980, amb la presa de contacte entre Xavier Mateu (geògraf) i alguns membres dels GAP (germans Ganyet, Amadeu Gallart) es decidí crear un subgrup dels GAP anomenat Grup d'Estudis de l'Alt Pirineu. La seva pretensió era realitzar estudis sobre problemes concrets per tal de donar més força, partint d'una base teòrica i tècnica, als manifestos i opinions dels GAP.

Les publicacions eren una barreja d'interessos personals i del Grup; a vegades van rebre subvencions de diferents institucions (l'Administració central, la Generalitat, la Caixa d'Estalvis de Catalunya,...), però aquestes no van ser nombroses.

Hem de situar els estudis portats a terme pels GAP dins d'un context més ample, dins de Catalunya i de tot l'Estat Espanyol, de preocupació pels problemes específics de l'alta muntanya. Considerem oportú mencionar la tasca realitzada des del 1942 per l'Instituto de Estudios Pirenaicos, amb l'organització de diversos congressos internacionals d'estudis pirinencs. En el marc del setè congrés, realitzat a la Seu d'Urgell en 1974, es va presentar l'article de Roser Majoral *Despoblación del Alto Urgell*, iniciant amb aquesta obra una nova etapa en el tractament dels problemes de muntanya.

També va ser molt important i d'una gran transcendència la reunió a la Seu d'Urgell de l'àmbit VIIIè del Congrés de Cultura Catalana, que tractava de l'ordenació del territori i on els GAP van presentar una comunicació. Aquesta comunicació, *La divisió territorial i administrativa de Catalunya des de l'Alt Pirineu*, va suposar la primera aportació, d'una manera formalitzada, al conjunt dels estudis territorials a Catalunya. Alguns membres dels GAP també van participar activament en aquesta reunió, com Joan Ganyet, Antoni F. Tulla, Amadeu Gallart...²⁵

En 1977, el Grup d'Estudis de l'Alt Urgell dels GAP, va publicar el llibre *La Seu d'Urgell 1976*, que responia a la necessitat d'estudis específics sobre la Seu d'Urgell i la seva comarca, davant la generalitzada pobresa informativa existent.²⁶ L'aglutinant per portar a terme aquest llibre fou provocat per coneixement de que s'havia encarregat el Pla d'Ordenació de la Seu d'Urgell. El nadal de 1975 es va convocar una reunió oberta al local de Acció Catòlica, per demanar la creació de grups d'estudi que cobrissin les realitats econòmiques i socials de la Seu d'Urgell i la seva comarca.

Aquest llibre va suposar una referència per quant anys més tard, la Caixa d'Estalvis de Catalunya va subvencionar la publicació de diverses monografies comarcals realitzades per membres dels GAP.

La Caixa d'Estalvis de Catalunya (fundada el 1926 per la Diputació de Barcelona, tutelada des de 1931 per la Generalitat i sota fiança novament des de 1939 de la Diputació), ha fet una contribució perseverant a aquesta mena d'estudis amb la promoció i l'edició des de 1978 de la col·lecció «Catalunya comarcal», que dedica monografies de l'estructura socioeconòmica i territorial a les comarques de 1936, els límits de les quals respecta fins i tot en aquells casos en què la monografia els considera revisables, com en el cas d'*El Pallars Jussà. Estructura socio-econòmica i territorial del Pallars Jussà i l'Alta Ribagorça*. (Barcelona, 1981), coordinat per l'Arcadi Castelló i Cadena i Xavier Mateu i Llevadot (GAP), on justifiquen la singularització de l'Alta Ribagorça.²⁷

La primera fou, però *La Cerdanya. Recursos econòmics i activitat productiva*, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Ceretans en 1981, coordinada per Xavier Mateu i Llevadot.

Després es va realitzar *El Pallars Sobirà. Estructura socio-econòmica i territorial* (1983), també subvencionada per la Caixa d'Estalvis de Catalunya i coordinada per Xavier Mateu.

Relacionat amb la tasca desenvolupada pels GAP podem mencionar la presentació per part de persones relacionades amb ells de diferents tesis a finals dels anys 70 i principis dels 80, relacionades amb els problemes de l'alta muntanya: la tesina de Maite Arquè, Àngela Garcia i Xavier Mateu *El desenvolupament del capitalisme en les comarques rurals de Catalunya. El cas de l'Alt Pirineu* (Departament de Geografia de la UAB, 1979); la tesi doctoral d'Antoni F. Tulla (Departament de Geografia de la UAB, 1981) *Transformació agrària en àrees de muntanya*, on fa un estudi de la propietat agrícola i dels canvis soferts en les explotacions ramaderes, aplicant tècniques i mètodes quantitativs; la tesi doctoral presentada a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat de Barcelona (1982) de Modest Fluvià: *Economia de muntanya. La pluriactivitat com a estratègia de desenvolupament*.

Aquestes tesis representen un gran canvi en l'enfocament i la metodologia emprada en el tractament dels problemes de l'alta muntanya, iniciant una etapa d'efervescència i proliferació d'estudis sobre la zona, moltes d'aquestes tesis i tesines són revisades al llarg del temps, i publicades de diferents formes (llibres, articles,...).²⁸

En 1983, la Direcció General de Política Territorial edita *Comarques del Pirineu. Síntesi d'un estudi territorial*, elaborat pel Grup d'Estudis de l'Alt Pirineu dels GAP. Aquesta obra responia a la creixent atenció de l'Administració catalana per les àrees de muntanya. En aquest context, la Direcció General de Política Territorial, va encarregar un estudi general sobre les comarques de l'Alt Pirineu, davant la gran mancança d'estudis socioeconòmics i de planificació que patien les zones d'alta muntanya. Per a l'adopció de mesures territorials específiques per a les comarques i zones de muntanya es feia necessari un bon coneixement previ de la realitat d'aquestes terres. Per tant, l'objectiu principal d'aquest estudi era oferir una anàlisi de la situació demogràfica, socioeconòmica, urbanística i funcional d'aquestes comarques pirinenques, que proporcionés a l'Administració catalana unes dades bàsiques, en el moment de confeccionar una política adequada a la realitat d'aquesta àrea muntanyenca.²⁹

L'estudi està estructurat en quatre capítols generals, una introducció i un apartat de conclusions. En aquesta obra es resumeix la informació recollida en dotze blocs d'informació i tres col·leccions d'enquestes adreçades als ajuntaments de l'Alt Pirineu, a les estacions d'esquí i a les companyies hidroelèctriques; i com a complement indispensable, una col·lecció de divuit mapes.

Aquest estudi territorial d'unes comarques de muntanya va contribuir a desvetllar l'interès per una part de Catalunya amb unes greus mancances econòmiques i infraestructurals, però també, amb unes bones possibilitats de desenvolupament, sempre que s'adoptin mesures territorials específiques destinades a afavorir aquestes àrees.

També es fa necessari mencionar la tasca realitzada en el marc dels *Cursos d'Estiu d'Estudis Pirinencs* de la Seu d'Urgell, que es venen celebrant sense interrupció des de 1982, on diversos personatges relacionats amb els GAP han impartit cursos, conferències, ponències relacionades amb la problemàtica de la muntanya.

D'altra banda, des de 1984, amb l'elaboració dels *Plans Comarcals de Muntanya de Catalunya*, els equips redactors han reunit una gran quantitat d'informació en un important esforç de sistematització.

Una de les últimes tasques on van participar els GAP, com a grup, i alguns dels seus membres a nivell personal, va ser en el programa MAB 6 Alt Pirineu. El MAB, que pren les seves inicials de l'anglès *Man and Biosphere*, és un programa internacional de la UNESCO de investigació i formació integrades i interdisciplinàries per la utilització racional i a llarg termini dels recursos naturals.

El Programa es va promoure inicialment en 1970, durant la 16a Conferència General de la UNESCO. Les directrius del Programa es van establir entre 1971 i 1974. S'estructura en 16 camps d'acció. El número 6 es refereix als ecosistemes de muntanya. L'èmfasi del MAB en el coneixement i la conservació dels recursos naturals es materialitzen en accions amb col·laboració i a través de les poblacions locals, per entendre que l'ús sostenible dels recursos només és possible si les esmentades poblacions ho incorporen en els seus àmbits quotidians de gestió.

El programa MAB 6 Alt Pirineu es va gestar en aquest marc general d'interès per la problemàtica de muntanya. La idea va sorgir del contacte d'un grup de gent del GAP amb una experiència MAB desenvolupada en Château-d'Oex, en el cantó suís del Vaud. D'aquesta forma membres del Departament de Geografia de la UAB i dels GAP elaboraren un projecte del Programa MAB 6 ALT PIRINEU, que es va iniciar finalment en la tardor de 1985 amb el suport insitucional del Ajuntament de la Seu d'Urgell i amb el suport econòmic de la Direcció General de Medi Ambient, avui Direcció General de Política Ambiental del MOPT; també han col·laborat en la finalització del mateix la Comissió d'Agricultura de Muntanya, l'IRYDA i l'ICONA, l'àmbit d'actuació va ser la zona d'influència immediata de la Seu d'Urgell, integrada per onze municipis de l'Alt Urgell, dos de la Cerdanya i el propi municipi de la Seu d'Urgell, capital de l'àrea, que reuneix dos subcomarques tradicionals: l'Urgellet i el Baridà.

La selecció d'aquesta àrea d'estudi es va produir per dues raons: la primera, perquè l'experiència MAB-6 ALT PIRINEU, fou promoguda per un interès endogen, local, centrat a la Seu d'Urgell i, segon, perquè l'àrea Urgellet-Baridà, per la seva diversificació interna, és clarament representativa del conjunt de l'Alt Pirineu català. La problemàtica existent és generalitzable a les altres comarques d'alta muntanya.³⁰

El caràcter interdisciplinari, l'enfocament de les relacions ésser humà/medi i el gaudir d'un marc de treball i d'intercanvi d'informació internacional dels

programes MAB, va lligar molt bé amb les pretensions dels GAP: efectuar un reconeixement profund i actualitzat de la problemàtica de la muntanya en l'àrea d'estudi; oferir propostes pragmàtiques de desenvolupament alternatiu, amb la finalitat general de millorar les condicions de vida dels muntanyencs i d'entendre la crisi socioeconòmica i demogràfica que pateix la muntanya.

Les investigacions portades a terme han generat 18 publicacions que integren l'estudi MAB-6 ALT PIRINEU, realitzades per un equip de 19 investigadors, i han estat editades en castellà i català, i distribuïdes regularment a unes cinc-cents persones i institucions interessades.

Tornem a fer èmfasi, com hem dit al principi, en què la funció i objectiu dels GAP no era convertir-se en un centre de realització d'estudis, sinó ser un grup d'opinió reivindicatiu amb unes actuacions equilibrades que comportessin una millora de les condicions de vida de la gent de la muntanya: per tant no ens ha d'estranyar que les seves publicacions com a grup siguin escasses, tenint en compte els anys d'activitat. Altre cosa són les obres a nivell personal d'alguns dels seus membres, que són bastant nombroses.

En general, aquestes obres, tant les individuals com les col·lectives, han afavorit un major coneixement del territori català, en concret de l'Alt Pirineu.

5. El ressorgiment dels GAP

Tot seguit analitzarem quins han estat els motius pels quals alguns dels antics membres dels GAP han vist la necessitat de tornar a actuar com a col·lectiu a partir del 1994.

A mitjans de mes de gener de l'esmentat any, es convoca una reunió a l'Ajuntament de la Seu d'Urgell on es reuneixen alguns dels antics membres del GAP i altres persones sensibilitzades per la situació actual de les comarques pirinenques.

La raó principal d'aquest retrobament és intentar portar a terme tot allò que, en el seu dia, es va deixar en mans de les administracions, referit a l'Alta muntanya, i que s'ha comprovat que els resultats obtinguts han estat minúsculs. El fet que la situació de l'Alt Pirineu no hagi millorat significativament, és la principal preocupació que els ha portat a plantejar-se aquesta nova etapa.

Respecte els objectius que es plantegen avui dia, s'ha de dir que són gairebé els mateixos que els d'èpoques anteriors, si bé són conscientes que *el paper que han de jugar actualment els GAP serà molt més decisiu i difícil de consolidar, i el treball haurà de ser més cautelós, per tal de poder recuperar un reequilibri territorial i una base cultural integradora i pròpia de l'Alt Pirineu. Actualment, s'ha de fer un esforç per a què els diferents interessos polítics, personals,... no entrin en conflicte. També, s'ha d'anar molt en compte perquè tots aquests interessos, junt amb els professionals, són molt més forts i compromesos que en èpoques anteriors.*³¹

Segons algunes opinions que hem recollit d'antics membres dels GAP, no es veu massa clara aquesta nova etapa i són del parer que, a l'actualitat, es troben massa polititzats, ja sigui d'una manera explícita o implícita.

Aquesta nova etapa ha coincidit amb l'elaboració del present treball i vam tenir l'oportunitat d'assistir a la reunió de retrobament dels GAP celebrada a la Seu d'Urgell (el dissabte 22 de gener de 1994) i de ser convidats a les següents reunions (Montellà, 12 de març de 1994 i Esterri d'Àneu, 15 de maig de 1994) que es van anar convocant. Vam participar, així, en aquest procés de ressorgiment dels GAP.

A aquesta reunió assistiren una trentena de persones provinents de les comarques de l'Alt Pirineu. Entre elles hi havia membres que ja havien format part dels GAP, i altres persones sensibilitzades per la situació actual de l'alta muntanya; es va fer una petita ressenya històrica del paper que els GAP tingueren en els seus anys d'activitat, remarcant la feina que, com a grup d'opinió, havien desenvolupat. També es va parlar i reflexionar de la problemàtica actual del territori pirinenc, ressaltant la desesperant situació de l'agricultura i per altra banda, la reivindicació política d'una nova distribució administrativa del territori: la vegueria del Pirineu. Es va criticar el tractament que el PTGC fa de l'Alta Muntanya i es va parlar de la necessitat de fer un Pla Estratègic pel Pirineu.

No va deixar de ser un espai on tothom va poder dir la seva, acabant per parlar de com s'haurien d'organitzar poder anar endavant. Van sortir un o dos representants de cada comarca per tal que pogués haver-hi una més gran coordinació. Al igual que a les primeres etapes, les reunions serien itinerants, i es va decidir posar una quota per sufragar les despeses que poguessin comportar les feines que es plantegessin.

Algun del temes que es van tractar en la segona reunió (Montellà) va ser la del traçat de la nova via que ha d'unir el tunel del Cadí amb el del Puymorens, dins d'un context general d'infraestructura al Pirineu. També es va tractar de la possibilitat de fer un estudi sobre l'aplicació dels plans comarcals de muntanya que es van presentar a la reunió d'Esterri d'Àneu (15-5-94). A la reunió de Montellà del Cadí, vam passar una enquesta, per tal de conèixer les característiques de les persones que hi van assistir. De totes aquestes reunions es van fer notes de premsa, seguint un costum de l'anterior època.

Ens consta que a la trobada d'Esterri d'Àneu, es va presentar un estudi sobre l'aplicació pràctica dels Plans Comarcals de Muntanya que estan en vigència.

6. Conclusions

Al llarg del treball hem pogut constatar que els GAP han estat fruit d'una època concreta de la nostra història. Van fer sentir la veu de l'alta muntanya catalana i van aportar elements d'autovaloració als seus habitants.

Els GAP han realitzat molts esforços per tal de presentar alternatives a projectes o actuacions, que ells consideraven negatius per a un bon desenvolupa-

ment d'aquest territori català. Malgrat això, la penetració social de les inquietuds dels GAP no va ser sempre significativa, ja que de vegades part de la població hi participava en funció dels seus interessos individuals.

Dins d'una societat de caire majoritàriament conservador, els GAP van difondre un discurs progressista que aportà noves vies d'actuació a l'alta muntanya. Exceptuant alguns casos concrets, el ressò i la influència que els GAP tenien a nivell social no es va traduir en l'obtenció d'un nombre significatiu de càrrecs públics en els anys de formació de les institucions democràtiques, si bé van servir per a què alguns dels seus membres, amb aspiracions polítiques, es donessin a conèixer.

De vegades, el ressò social i institucional va ser més important a les comarques barcelonines que a les pròpies comarques muntanyenques, ja que el fet que alguns membres dels GAP tinguessin la seva residència habitual a la zona de Barcelona els facilitava la relació amb els mitjans de comunicació. Aquest fet el van aprofitar per obtenir un major ressò de les seves actuacions, amb la intenció de donar a conèixer a tota la societat catalana la problemàtica de l'alta muntanya. Hem pogut constatar que una de les estratègies més emprades pels GAP ha estat la difusió de les seves reivindicacions a partir de les notes de premsa.

En el moment que les institucions democràtiques es van formalitzar, els GAP van decidir tenir un paper més secundari (com a moviment més reivindicatiu) i van confiar que fossin les esmentades institucions, en els seus diferents àmbits d'actuació, les que contemplessin i apliquessin solucions a la problemàtica de l'alta muntanya.

Els GAP decideixen tornar a ressorgir en els anys noranta perquè consideren que les expectatives o esperances que havien dipositat en les actuacions dels diferents nivells institucionals no s'han complert de la manera esperada. Són del parer que no s'han aplicat totes aquelles mesures necessàries que haurien solucionat els principals problemes de l'Alt Pirineu tot proporcionant una millor qualitat de vida als seus habitants.

El fet de tornar a ressorgir amb el mateix nom és producte, d'una banda, de voler aprofitar el respecte, prestigi i credibilitat que sempre havia fet que la seva opinió es tingués molt en compte des de diferents àmbits socials culturals i polítics. Per altra banda, els objectius a assolir actualment vénen a ser els mateixos que els d'etapes anteriors: aconseguir unes actuacions específiques per la zona de l'Alt Pirineu, com poden ser tornar a reivindicar una Direcció General de l'Alta Muntanya que canalitzi totes les aplicacions que es facin en aquesta àrea des dels diferents Departaments de l'Administració, el reconeixement d'una entitat cultural pròpia. Per aconseguir tot això, la principal reivindicació que els GAP fan actualment consisteix en que es reconegui les comarques de l'Alt Pirineu com a àmbit de planificació territorial en el Projecte del Pla Territorial General de Catalunya, essent aquest el primer pas per a un millor reequilibri del territori català.

La contribució dels GAP als estudis territorials a Catalunya es basa en la realització d'estudis sobre les comarques de muntanya, que van augmentar així,

els coneixements sobre una zona de la qual es disposava poca informació; i va contribuir a desvetllar l'interès per una part de Catalunya amb unes greus mancances econòmiques i infraestructurals, però també amb unes bones possibilitats de desenvolupament, sempre i quan s'adoptin unes mesures territorials específiques adreçades a afavorir aquestes àrees.

Els GAP van sorgir, als anys 70, amb la idea d'aconseguir un Pirineu millor; els GAP ressegueixen, als anys 90, per a què aquelles persones interessades en el futur de l'Alt Pirineu uneixin les seves forces per tal d'evitar que aquesta zona s'acabi convertint en un «parc urbà».

7. Recull bibliogràfic dels GAP

Davant la dificultat de delimitar si algunes obres han estat fetes a títol individual d'algun membre, o si l'autoria respon al col·lectiu dels GAP citarem tant les publicacions signades pels Grups de l'Alt Pirineu com aquelles fetes per alguns dels seus membres que segueixen la base temàtica dels GAP.

Aquest és un recull que, creiem, podria ser ampliat a partir d'un estudi més aprofundit, donat que la major part de la bibliografia han estat articles, comunicacions, manifestos.... Molts d'ells no publicats, la qual cosa ha dificultat la seva recerca.

També hi ha molts estudis realitzats sobre la temàtica de l'alta muntanya que no citarem perquè no tenim la certesa que els seus autors hagin estat membres actius dels GAP.

L'ordre amb el què exposarem aquest recull bibliogràfic serà cronològic perquè així es podrà veure amb més claredat els canvis soferts dins la temàtica tractada:

– 1974:

MAJORAL, R. «Despoblación en el Alto Urgel». *Actas del VII Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos. Volumen IV (La Seu d'Urgell)*. Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos. Jaca, 1983.

– 1976:

TULLA, A.F. «La Divisió Comarcal en el futur de Catalunya. Algunes precisions ideològiques». Comunicació presentada dins del Grup I. «Què són i per a què les comarques?» dels Grups de treball i Comunicacions de l'Assemblea de l'Àmbit VIII d'Ordenació del territori del Congrés de Cultura Catalana. (La Seu d'Urgell, 1976). Publicat pel Departament de Geografia de la UAB. *La Nova Divisió Territorial de Catalunya*, Bellaterra, 1983.

GRUPS DE L'ALT PIRINEU. «La Divisió territorial i administrativa de Catalunya des de l'Alt Pirineu». Comunicació presentada dins del Grup I dels Grups de treball i comunicacions de l'Assemblea de l'Àmbit VIII d'Ordenació del territori del Congrés de Cultura Catalana. (La Seu d'Urgell,

- 1976). Publicat pel Departament de Geografia de la UAB. *La Nova Divisió Territorial de Catalunya*. Bellaterra, 1983.
- 1977:
GRUPS D'ESTUDIS DE L'ALT URGELL (GAP), *La Seu d'Urgell 1976*, Editat per Banca Catalana, 1977.
- 1979:
Ciudad y Territorio. Revista de Ciencia Urbana. nombre 4/79. Madrid, 1979.
Articles:
Grups d'Estudis de l'Alt Pirineu. *El turismo de montaña en Cataluña* pàgs. 51-56.
ARQUÉ, M.; GARCIA, A.; MATEU, X. et alt. *Las agregaciones de municipios en las áreas de montaña: El caso del Alto Pirineo Catalán* pàgs. 57-64.
GANYET, R. *Orientaciones para una Ley de Montaña Española*, pàgs. 75-82.
PLANS, A. *La participación popular en la Alta montaña*, pàgs. 83-94.
ARQUÉ, M.; GARCIA, A.; MATEU, X., *El desenvolupament del Capitalisme a les Comarques rurals de Catalunya. El cas de l'Alt Pirineu*. Tesina UAB, 1979, Bellaterra.
GRUPS DE L'ALT PIRINEU, *Per una Llei de Muntanya*, Juny, 1979. Fulletó publicat pels GAP.
- 1980:
GANYET, J. et alt., *Recursos i àrees funcionals a l'Alt Pirineu*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. (mecanografiat), 4 volums, 1980.
MATEU, X. *La región del Alto Pirineo en el año 2000*, Comunicació presentada a la VI Reunión de Estudios Regionales, Sociedad Española de Ciencia Regional, València, 1980.
- 1981:
GRUPS D'ESTUDIS DE L'ALT PIRINEU (GAP); INSTITUT D'ESTUDIS CERETANS. *La Cerdanya. Recursos econòmics i activitat productiva*. Caixa d'estalvis de Catalunya, Barcelona, 1981.
GRUPS DE L'ALT PIRINEU, *El Pallars Jussà. Estructura Socio-econòmica i Territorial del Pallars Jussà i l'Alta Ribagorça*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Barcelona, 1981. Coordinador i redactor: Xavier Mateu
MATEU, X., «*Contingut d'una Divisió Territorial alternativa per a les Comarques de l'Alt Pirineu*». Comunicació presentada a la Societat Catalana d'Ordenació del Territori. Terrassa (Vallès Occ), 1981.
PLANS, A., *Localització industrial a àrees de muntanya: el cas de l'Alt Pirineu*. «Comunicació presentada a les Jornades de Política Industrial i Energètica». Associació i Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya. Barcelona, 1981.
GANYET, J.; GANYET, R.; MALUQUER, S.; MATEU, X.; TEIGNIER, A. *Estudi Territorial de l'Alt Pirineu*. (Pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat). GEAP. Maig, 1981.

LARRAURI, F.; VIVES, R., *Estudi Psicològic del nen de l'Alta Ribagorça*. (Per la Universitat de Barcelona, Facultat de Psicologia). Juny, 1981.

Tot i que aquesta temàtica s'allunya una mica dels aspectes tractats fins ara, l'hem citat perquè hem trobat una acta de la «Comissió d'Estudis dels GAP», de l'abril del 1982, on en l'apartat d'estudis hi ha un llistat amb la majoria de les realitzacions fetes al llarg del 1981.

PONÈNCIA a la Conferència de Regions Pirinenques (Jaca), 1981. No hem trobat cap més dada referent al contingut d'aquesta ponència.

GRUPS DE L'ALT PIRINEU; UNIÓ DE PAGESOS; PSC-PSOE; *La Llei d'Alta Muntanya Catalana*. Desembre, 1981.

TULLA, A.F., *Transformació agrària en àrees de muntanya*. Tesi Doctoral, UAB, 1981.

– 1982:

MAJORAL, R.; LÓPEZ PALOMEQUE, F., *La Val d'Aran. Medi físic i transformació econòmica*. Caixa de Catalunya. Barcelona, 1982.

ARQUÉ, M.; GARCÍA, A.; MATEU, X., «La penetració del capitalisme a les comarques de l'Alt Pirineu». A *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 1, Barcelona, 1982. pàgs. 9-67.

TULLA, A.F., «Una tipologia de transformació agrària en àrees de muntanya». A *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 1, Barcelona, 1982.

FLUVIÀ, M., *Economia de Muntanya. La pluriactivitat com a estratègia de desenvolupament*. Tesi Doctoral. Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales. Universitat de Barcelona, 1982.

GAP; UP; UAGNA; UAGA., «Bases para una Ley de Agricultura de Montaña». 1982. *Fulletó informatiu i reivindicatiu*, 1982.

– 1983:

GRUP D'ESTUDIS DE L'ALT PIRINEU, *Comarques del Pirineu. Síntesi d'un estudi territorial*. Direcció General de Política Territorial de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1983.

GRUP D'ESTUDIS DE L'ALT PIRINEU, *El Pallars Sobirà. Estructura socioeconòmica i territorial*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Barcelona, 1983. Coordinador i redactor: Xavier Mateu.

PLANS, A.; MALUQUER, S.; FLUVIÀ, M.; «Possibilitats d'industrialització a la muntanya. Algunes experiències europees. El cas de l'Alta Muntanya a Catalunya». *Simpòsium Industrialización Áreas Rurales (S.I.A.R.)*. València, 1983 (mecanografiat).

PARLAMENT DE CATALUNYA, *Llei d'Alta Muntanya*. Promulgada el 9 de març del 1983. Esmentem aquesta Llei perquè, com hem pogut comprovar en aquest treball, va ser un dels principals objectes d'estudi dels GAP.

FLUVIÀ, M.; MATEU, X.; PLANS, A., «La Région de l'Alt Pirineu». *Comunicació presentada al Col·loque International MAB-6. Les Alpes*. Chateau d'Oex, Suïssa, 1983.

– 1984:

MATEU, X., «L'aplicació de la Llei de Muntanya, tasca comuna». Al diari *Avui*, Barcelona, 14 de setembre del 1984 i al diari *El Segre*, Lleida, 17 d'agost del mateix any.

FLUVIÀ, M., «Economia de muntanya: la pluriactivitat com a estratègia de desenvolupament. Aplicació a l'Alt Pirineu Català». A *Revista Econòmica*, núm. 71. Editada per Banca Catalana, juny 1984.

MATEU, X.; FLUVIÀ, M.; PLANS, A., «Interacció-84», *Curs d'Acció Socio-Cultural i Zones Rurals. El cas de les comarques d'alta muntanya*. Barcelona, 1984.

CAPDEVILA, T.; FLUVIÀ, M.; MATEU, X.; PLANS, A., *Què és la Llei Catalana de Muntanya?* Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals. Barcelona, 1984.

– 1985:

GRUP D'ESTUDIS DE L'ALT PIRINEU (GEAP), «Comarques de l'Alta Muntanya». *Recull de Premsa*. Editat pel Grup Independent d'Estudis Comarcals (GIECC). Barcelona, 1985.

Ens consta que durant un parell d'anys els GAP amb la col·laboració del GIECC, van editar alguns volums que recollien els articles referits a l'Alta Muntanya i a la seva problemàtica.

CAMPILLO, X.; GANYET, R.; SANCLIMENS, X., «Introducció al Programa MAB. El área de estudio, la Seu d'Urgell». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 1, la Seu d'Urgell, 1985.

– 1986:

GRUPS DE L'ALT PIRINEU, «La Divisió Territorial de Catalunya i les comarques de l'Alt Pirineu». A *Quaderns d'Alliberament Nacional*, núm. 12, Barcelona, 1986. Aquest mateix article fou publicat sota el títol «Les comarques de l'Alt Pirineu volen les vegueries i no les províncies actuals», a *Catalunya Municipal*, núm. 10, febrer, 1986. També, fou publicat al diari *El País*, Barcelona, 16 de novembre del 1986.

SANCLIMENS, X.; GANYET, R.; CAMPILLO, X., «La agricultura de montaña y la Comunidad Económica Europea». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 2, la Seu d'Urgell, 1986.

CAMPILLO, X.; SANCLIMENS, X., «Viatges i visions de temps antics». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 3, la Seu d'Urgell, 1986.

SANCLIMENS, X.; GANYET, R.; CAMPILLO, X., «El servicio telefónico. Problemática actual y perspectivas». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 4, la Seu d'Urgell, 1986.

– 1987:

MAZA, A.; ESPINACH, R., «Fomento del sector forestal». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 5, la Seu d'Urgell, 1987.

- GURRERA, A.; CASANOVES, E., «La red viaria». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 6, la Seu d'Urgell, 1987.
- FARRERO, A.; VILLAMUERA, M. A., «Los planes de acción contra los incendios forestales». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 7, la Seu d'Urgell, 1987.
- CAMPILLO, X.; GANYET, R.; SANCLIMENS, X., «La población: evolución reciente, situación actual y prospectivas para el año 2000». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 8, la Seu d'Urgell, 1987.
- SANCLIMENS, X.; GANYET, R.; CAMPILLO, X., «El esquí de fondo y el turismo de montaña». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 9, la Seu d'Urgell, 1987.
- 1988:
- VILLARÓ, A.; CAMPILLO, X., «Causas y consecuencias del despoblamiento». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 10, la Seu d'Urgell, 1988.
- MILL, P.; VALLS, N., «La agricultura: rentas agrarias». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 11, la Seu d'Urgell, 1988.
- MILL, P.; VALLS, N., «La ganadería». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 12, la Seu d'Urgell, 1988.
- ALCALA, J.; NUNES, J., «Metodología de la encuesta agraria». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 13, la Seu d'Urgell, 1988.
- GURRERA, J., «El transporte público de viajeros». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 14, la Seu d'Urgell, 1988.
- TULLA, A.F., «Estructura agraria: tipología de explotaciones de montaña». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 15, la Seu d'Urgell, 1988.
- MATEU, X., «La administración local y los servicios municipales». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 16, la Seu d'Urgell, 1988.
- COROMINAS, J.; PUIG, J., «Recursos y necesidades energéticas». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 17, la Seu d'Urgell, 1988.
- MARTÍNEZ, S., «Evolución de los usos del suelo». *MAB-6. Alt Pirineu*, núm. 18, la Seu d'Urgell, 1988.

8. Notes

- ¹ Plans, A. «La participación popular en la montaña. Grupos del Alto Pirineo: intento catalán para una dinamización colectiva de las áreas de montaña», *Ciudad y Territorio* 4/79. Madrid 1979.
- ² Informació extreta de l'entrevista realitzada al Prof. Antoni F. Tulla el novembre del 1993.
- ³ Op. cit. núm. 2.
- ⁴ Informació extreta de l'entrevista realitzada al Sr. Antoni Plans a Vilassar de Mar realitzada el 24 d'abril del 1994.
- ⁵ Informació extreta de documents cedits pel Sr. Antoni Plans.
- ⁶ Op. cit. núm. 4.
- ⁷ Informació extreta de l'entrevista realitzada al Sr. Joan Ganyet, a la Seu d'Urgell l'11 de maig del 1994.
- ⁸ Op. cit. núm. 4.
- ⁹ Departament de Geografia de la UAB. *La nova divisió territorial de Catalunya*. Edició a cura de Pilar Riera, Bellaterra, 1983.
- ¹⁰ Op. cit. núm. 7.
- ¹¹ Op. cit. núm. 7.
- ¹² Informació extreta de l'entrevista realitzada al Sr. Amadeu Gallart a la Seu d'Urgell l'11 de maig del 1994.

- ¹³ Informació extreta de l'entrevista realitzada al Sr. Angel Juvé el 18 de maig del 1994, a Barcelona.
- ¹⁴ Op. cit. núm. 13.
- ¹⁵ Op. cit. núm. 13.
- ¹⁶ Op. cit. núm. 7.
- ¹⁷ Informació extreta de l'entrevista realitzada al Sr. Xavier Mateu, el maig del 1994 a Barcelona.
- ¹⁸ Op. cit. núm. 4.
- ¹⁹ Vilà i Valentí, J. «Els estudis geogràfics sobre Catalunya» Cap. 1 vol. 17 *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, Barcelona, 1983.
- ²⁰ Lluch, E.; Nel-lo, O. *El Debat de la Divisió Territorial de Catalunya. Edicions d'estudis, propostes i documents (1939-1983)* Diputació de Barcelona, 1984
- ²¹ Op. cit. núm. 20.
- ²² Op. cit. núm. 9.
- ²³ Op. cit. núm. 20.
- ²⁴ Op. cit. núm. 12.
- ²⁵ Op. cit. núm. 7.
- ²⁶ Grup d'Estudis de l'Alt Urgell la Seu d'Urgell 1976. Banca Catalana, la Seu d'Urgell, 1977
- ²⁷ Pujadas, R. «Recull bibliogràfic sobre la localització industrial a Catalunya» *Revista Econòmica* VOL. 21-22 Banca Catalana, 1987-88.
- ²⁸ No hem tractat el llibre editat pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat en 1981 *Agricultura a les comarques de muntanya*, perquè no sabem per qui va ser escrit i la seva transcendència.
- ²⁹ Grup d'Estudis de l'Alt Pirineu *Comarques del Pirineu. Síntesi d'un estudi territorial*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya, Barcelona maig 1983
- ³⁰ Campillo, X.; Ganyet, R.; et alii *MAB-6 Alt Pirineu. Urgellet-Baridà. Síntesis del programa*. Ministerio de Obras Públicas y Transportes. Direcció General de Política ambiental, 1993.
- ³¹ Op. cit. núm. 13.

9. Bibliografia

- CAMPILLO, X.; GANYET, R.; et alii (1993) *MAB-6. Alt Pirineu. Urgellet-Baridà. Síntesis del Programa*. Ministerio de Obras Públicas y Transportes. Dirección General de Política Ambiental.
- DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA DE LA UAB. (1983) *La Nova Divisió Territorial de Catalunya*. Edició a cura de la Pilar Riera. Bellaterra.
- DIRECCIÓ GENERAL DE PLANIFICACIÓ I ACCIÓ TERRITORIAL (1991). *Pla Comarcal de Muntanya: La Cerdanya. Vol. I i II*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- FLUVIÀ, M. (1984) «Economia de Muntanya: la pluriactivitat com a estratègia de desenvolupament. Aplicació a l'Alt Pirineu Català», *Revista Econòmica*, núm. 71. Banca Catalana, Barcelona.
- GRUPS D'ESTUDI DE L'ALT PIRINEU (GAP). (1983) *Comarques del Pirineu. Síntesi d'un estudi territorial*. Direcció General de Política Territorial. Servei d'Acció Comarcal. Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- GRUPS D'ESTUDIS DE L'ALT PIRINEU (1985). «Comarques d'Alta Muntanya». *Recull de premsa*. Editat pel GIECC, Barcelona.
- GRUP D'ESTUDIS DE L'ALT URGELL (GAP) (1977). *La Seu d'Urgell, 1976*, Banca Catalana, la Seu d'Urgell.
- LLUCH, E.; NEL-LO, O. (1984) «Estudi preliminar» a *El debat de la divisió territorial de Catalunya. Edició d'estudis, propostes i documents (1939-1983)*. Diputació de Barcelona, Barcelona.

- PLANS, A. (1979) «La participación popular en la montaña. Grupos del Alto Pirineo: intento catalán para una dinamización colectiva de las áreas de montaña». *Ciudad y Territorio*, 4/79. Madrid.
- PUJADAS, R. (1987/88) «Recull bibliogràfic sobre la localització industrial a Catalunya». *Revista Econòmica*, Vol. XXI i XXII. Banca Catalana, Barcelona.
- VILÀ i VALENTÍ, J. (1983) «Els estudis geogràfics sobre Catalunya». *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Vol. XVII, Cap.I. Barcelona.
- Fulletons, circulars, actes i notes de premsa realitzades pels GAP, al llarg de la seva activitat, publicats a diferents indrets del Pirineu.

Entrevistes realitzades

- Entrevista al Dr. Antoni F. Tulla, professor al Departament de Geografia de la UAB, Vicerector d'Afers econòmics de la UAB, amb orígens familiars a la Cerdanya. Membre fundador dels GAP. Entrevistat al novembre de 1993 al Departament de Geografia a la UAB.
- Sr. Antoni Plans. Vincles familiars a la Vall de Boí. Membre fundador dels GAP i participa en el seu renaixement. Entrevistat el 24 d'abril de 1994 a Vilassar de Mar.
- Sr. Xavier Mateu (Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya). Orígens familiars a l'Alt Pirineu. Integrat als GAP cap a l'any 1980. Entrevistat el 3 de maig del 1994 a Barcelona.
- Sr. Angel Juvé. Arquitecte. Fill de la Cerdanya. Membre fundador dels GAP i participa en el seu renaixement. Entrevistat el 18 de maig de 1994 a Barcelona.
- Sr. Joan Ganyet, batlle de la Seu d'Urgell. Diputat al Parlament de Catalunya i vicepresident de la Federació de Municipis de Catalunya. És fill de la Seu d'Urgell. Membre fundador dels GAP i participa en el seu renaixement. Entrevistat l'11 de maig de 1994 a la Seu d'Urgell.
- Sr. Amadeu Gallart i Sort. Economista. Viu a l'Alt Pirineu. Membre fundador dels GAP i participa en els seu renaixement. Entrevistat l'11 de maig de 1994 a la Seu d'Urgell.

Assistència a reunions

- Dissabte 22 de gener de 1994: reunió a l'Ajuntament de la Seu d'Urgell (Alt Urgell) es reuniren part dels antics membres dels GAP i gent interessada en tirar endavant la tasca.
- Dissabte 7 de març de 1994: reunió a Montellà (Cerdanya).
- Dissabte 14 de maig de 1994: reunió a Esterrí d'Àneu (Pallars Sobirà). A aquesta reunió no hi vam poder assistir per qüestions personals.